

Sammanträdesdatum
2012-06-19

Plats och tid	Sessionssalen, kommunhusettisdag 19 juni kl. 18.30-19.30	
Beslutande	Sture Carlsson (FP) ordförande Stig Carlsson (S) Fredrik Åhberg (M) Peggy Johansson (S) Anita Eliasson (C) Britt Blom (M) Ninni Siderud (S) Johan Toftling (S) Ersättare: Berit Ekstedt-Gustavsson (C)	Icke tjänstgörander ersättare: Kerstin Palm (S) Siv Ericsson (S) Elisabeth Persson (S)
Övriga deltagande	Barn- och utbildningschef Kaj Kaufeldt Förvaltningssekreterare Tove Nyman Strand Förvaltningsekonom, Caroline Swarén	
Utses att justera	Peggy Johansson (S)	
Justeringens plats och tid	Kommunhuset, 2012-06-26, kl. 10.30	
Underskrifter	Sekreterare	 Tove Nyman Strand
	Ordförande	 Sture Carlsson
	Justerande	 Peggy Johansson

Paragrafer nr 59-70

ANSLAG/BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag

Organ	Barn- och utbildningsnämndens arbetsutskott	
Sammanträdesdatum	2012-06-19	
Datum för anslags uppsättande	2012-06-26	Datum för anslags nedtagande 2012-07-18
Förvaringsplats för protokollet	Barn- och utbildningskontoret	
Underskrift	_____ Tove Nyman Strand	

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19**Innehållsförteckning**

BUN § 59	Godkännande av dagordningen	74
BUN § 60	Val av justerare	75
BUN § 61	Budgetuppföljning 2012	76
BUN § 62	Budget 2013	77
BUN § 63	Information om skolmatshanteringen i Karlsborg	79
BUN § 64	Strandskolans fråga om att skänka barnen dess första läsebok	81
BUN § 65	Remissvar- giftfri vardag	82
BUN § 66	Personalplanering	83
BUN § 67	Aktuell information barnomsorg	84
BUN § 68	Delegationsordning	85
BUN § 69	Eventuella rapporter	86
BUN § 70	Övriga ärenden	87

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19

BUN § 59 Godkännande av dagordningen

Barn- och utbildningsnämndens beslut

Barn- och utbildningsnämnden godkänner dagordningen.

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19

BUN § 60 Val av justerare

Peggy Johansson blir vald till justerare.

Justerandes sign

Ca PJ

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19**BUN § 61 Budgetuppföljning 2012**

Dnr: 2012-13

Barn- och utbildningsnämndens beslut

Barn- och utbildningsnämnden godkänner informationen.

Sammanfattning

Förvaltningsekonom Caroline Swarén presenterar majprognosen som även har presenterats för kommunstyrelsen 7 juni. Prognosen för barn- och utbildningsnämnden visar ett nollresultat.

Beslutsunderlag

Budgetuppföljning för maj 2012, dnr: 2012-15.

Protokoll AU 2012-06-05, § 55

Justerandes sign

Ca Pj.

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19**BUN § 62 Budget 2013**

Dnr: 2012-15

Barn- och utbildningsnämndens beslut

Barn- och utbildningsnämnden beslutar att:

1. Gå vidare med tjänstemannaförslaget efter att man har tagit bort förslaget att avskaffa BUNs arbetsutskott.
2. Efter varje steg i IKT-planen skall rapport avges till nämnden. Detta för att säkerställa att genomförandet utförts enligt plan.

Sammanfattning

På arbetsutskottet (se bilaga 3) den 5 juni 2012 presenterade förvaltningsekonom Caroline Swarén ett justerat tjänstemannaförslag. Justeringen gällde en höjning av barnpengen. Arbetsutskott godkände tjänstemannaförslaget förutom förslaget att avskaffa BUNs arbetsutskott. Förvaltningen gavs i uppdrag att till nämndmötet den 19 juni 2012 inkomma med ett nytt sparförslag.

På dagens nämndmöte presenterar Förvaltningsekonom Caroline Swarén ett nytt sparförslag. Förslaget innebär en nedskärning av 0,17 årsarbetare på Carl Johanskolan. Neddragningen genererar i en besparing motsvarande 84 tkr. Det innebär att även kostnaderna för barnets första läsebok i årskurs ett kan finansieras.

Införandet av barnpeng i kombination med en förväntad minskning av barnunderlaget leder till en personalneddragning inom förskolan i budget 2013 motsvarande 0,55 årsarbetare. Denna neddragning har lagts in som en generell besparing med 0,05 åa per avdelning.

Förvaltningschef Kaj Kaufeldt informerar om beslutet att bygga om Mölltorpskolans kök till ett tillagningskök. Fastighetsenheten har meddelat att investeringskostnaderna kommer bli ca 900 tkr, vilket genererar i en hyreshöjning år 2013 motsvarande ca 70 tkr. Dessutom innebär ett tillagningskök i Mölltorpsskolan en utökning av personal för kostenheten vilket finansieras via höjda portionspriser för alla verksamheter inom Barn- och utbildningsförvaltningen. Hyreshöjningen samt det höjda portionspriset blir tillsammans en ökning på 400 tkr nästa år. Barn- och utbildningsförvaltningen föreslår att man lägger ett äskande för att täcka de kostnaderna.

Stig Carlsson (S) meddelar att S-gruppen inte deltar i beslutet. S kommer att inkomma med ett eget samlat förslag för den kommunala budgeten 2013.

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19

Forts. BUN § 62

Beslutsunderlag

Tjänstemannaförslag dnr:2012-15

Protokoll AU 2012-06-05, § 56

Justerandes sign

Handwritten signature in black ink, appearing to be 'Ca Pj'.

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19**BUN § 63 Information om skolmatshandlingen i Karlsborgs kommun****Barn- och utbildningsnämndens beslut**

1. Barn- och utbildningsnämnden beslutar att införa de uppföljningskrav som framgår i kostprogrammet genom styrkort samt i skolornas kvalitetsredovisning.
2. Barn- och utbildningsnämnden anhåller till kommunstyrelsen att tidigarelägga en revidering av kostprogrammet. Detta med anledning av synpunkter på mejeriprodukter och bordsfetter.

Sammanfattning

Peggy Johansson (S) tar upp frågan gällande näringsriktiga måltider. Hur mäter vi det? Skolinspektionen granskar detta. Enligt skolinspektionen finns det stora brister i kommunerna.

Johan Toftling (S) tog upp en fråga på BUN 20/3 2012, § 37, gällande olika fetter.

Vid dagens arbetsutskott informerar barn- och utbildningschef Kaj Kaufeldt utifrån det informationsblad som skolinspektionen har gällande skolmåltid. Sedan visar han även det kostprogram som kommunfullmäktige i Karlsborg kommun fastställde 27 juni 2011. I kostprogrammet framgår det vilken uppföljning och kommunikation som gäller.

- Kostkvaliten ska redovisas genom näringsbalanserade matsedlar till nämnderna halvårsvis.
- Inom barn- och utbildningsförvaltningens område ska ett centralt matråd för skolorna hållas per termin samt ett specifikt för Carl Johanskolan och ett matråd för förskolorna. Utvärdering av måltiderna ska också ske genom att förskolor och skolor gör återkoppling på matsedel. (se bilaga 4)

Förslag från barn- och utbildningschef Kaj Kaufeldt är att få in dessa punkter i barn- och utbildningsnämndens styrkort, samt i skolornas kvalitetsredovisning.

Johan Toftling(S) har synpunkter på att det inte finns specifikationer gällande vilken mjölk som serveras på skolor och förskolor. Är det standard-, mellan- eller lättmjölk som serveras? Han påpekar även att det är fel att man drar ner på fetthalten i fil och yoghurt när de samtidigt är tillsatta med olika sockerarter. Han menar även att det är fel att man inte serverar Bregott.

Peggy Johansson (S) ställer en fråga gällande ett av målen i kostprogrammet. Där står det bland annat att skolelever bör, senast år 2012, dagligen erbjudas två lunchrätter och ett vegetariskt alternativ. Hon undrar om det är med i budgetplaneringen för 2013. Förvaltningschef Kaj Kaufeldt svarar att det är

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19

Forts. BUN § 63

kostenheten som är ansvarig och de har inte meddelat några ökade portionspriser på grund av detta.

Beslutsunderlag

Kostprogram fastställt av KF 2011-06-27.

Protokoll AU 2012-06-05, § 57

Justerandes sign

Ca PJ

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19**BUN § 64 Fråga från personal på Strandsskolan om att skänka eleverna deras första läsebok**

Dnr: 2012-46

Barn- och utbildningsnämndens beslut

Barn- och utbildningsnämnden beviljar förslaget om att skänka eleverna deras första läsebok. Beslutet gäller alla elever i årskurs 1 i Karlsborgs kommun.

Sammanfattning

Personal på Strandskolans lågstadium vill visa att skolan tycker att det är viktigt med böcker genom att skänka barnen dess första läsebok. Pengar till detta vill de inte ta från befintligt läromedelskonto. De vänder sig till Barn- och utbildningsnämnden och frågar sig hur nämnden ställer sig till förslaget.

Vid dagens sammanträde med barn- och utbildningsnämnden yrkar Stig Carlsson (S) bifall till förslaget.

Beslutsunderlag

Brev från personal på Strandskolan, dnr:2012-46

Protokoll AU 2012-06-05, § 58

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19**BUN § 65 Remissvar- giftfri vardag**

Dnr: 2012-47

Barn- och utbildningsnämndens beslut

Barn- och utbildningsnämnden ställer sig rent principiellt bakom motionen om "Giftfri vardag i förskolan", och att frågan också utreds vidare om vad ett genomförande kan komma att konkret innebära beträffande kostnader och arbete för förskolorna och andra verksamheter i kommunen.

Sammanfattning

En motion från Miljöpartiet har av kommunstyrelsen skickats till BUN på remiss för yttrande.

I motionen föreslås att kommunens samtliga förskolor ska göras fria från miljögifter och att miljödiplomering av förskolorna ska påbörjas. BUN har begärt utsträckt tid för besvarande av remissen och uppdragit åt förvaltningen att yttra sig i ärendet. Förvaltningen har inhämtat förskolechefernas synpunkter.

I princip har förskolorna inget emot att miljömärkta produkter upphandlas och att en miljödiplomering påbörjas i kommunen.

Innan kommunen beslutar om en satsning på detta område skulle en arbetsgrupp kunna bildas tillsammans med övriga berörda verksamheter i kommunen och inhämta andra kommuners erfarenheter av miljödiplomering genom ex vis studiebesök i Skövde eller Falköping.

Beslutsunderlag

Tjänsteutlåtande gällande remiss om giftfri vardag, dnr: 2012-47

Remiss giftfri vardag, dnr: 2012-47

Protokoll AU 2012-05-08, § 48

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19**BUN § 66 Personalplanering****Barn- och utbildningsnämndens beslut**

Barn- och utbildningsnämnden godkänner informationen.

Sammanfattning

Barn- och utbildningschef Kaj Kaufeldt informerar:

- Barn- och utbildningsförvaltningen har anställt en lärare som ska undervisa i spanska på Carl Johanskolan med start i höst. Personen är språklärare, men har inte behörighet i spanska. Det blir ett sätt att lösa problemet under hösten. Till våren kommer man, dock, anställa en ny lärare som har ämnesbehörighet. Den personen kunde inte börja tidigare än till våren. Alla elever får nu göra ett omval gällande språk inför hösten.
- Möte med personalchef Ulrika Wennerkull gällande rutiner vid avslut av anställning och omställningsavtal. Alla har nu 6 månaders uppsägningstid.

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19**BUN § 67   Aktuell information barnomsorg 2012****Barn- och utbildningsnämndens beslut**

Barn- och utbildningsnämnden godkänner informationen.

Sammanfattning

Förvaltningssekreterare Tove Nyman Strand har sammanställt situationen inombarnomsorgen perden 2012-06-18.

Sammanställningen omfattar antal barn i kommunen som är födda 2006-2012, antalet barn i kö/område samt antal barn som är placerade i förskola och fritidshem i kommunen, både i kommunal regi och i friskolans regi.

Totalt antal placerade barn i förskola och fritidshem i kommunal regi är 422 samt i friskolans regi 104, vilket gör att 526 barn i kommunen har en förskole- eller fritidshemsplats.

Totalt står det 9 barn i kö till kommunens förskolor samt dagbarnvårdare. Varav 4 barn önskar placering under hösten 2012 och 5 barn önskar placering under våren 2013.

Besöksstatistiken från Familjecentralen Björken för maj 2012 visar att det totala antalet besökare var 221 personer, varav 111 barn och 110 vuxna. Besöken var fördelade på ca 35 olika familjer. I de siffrorna får man även ha med i beräkning att både 1 maj och Kristi himmelsfärd sammanföll när Familjecentralen normalt har verksamhet.

Beslutsunderlag

Sammanställning av Tove N strand 2012-06-18

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19**BUN § 68   Delegationsordning****Barn- och utbildningsnämndens beslut**

Rapporten godkänns.

Sammanfattning

Enligt delegationsordningen:

Barn- och utbildningschef:	Delegation
Beslut om särskola	5
Anställning av musiklärare Carl Johanskolan	D2
Beslut om beslutattestant	H 1

Justerandes sign

Ca PJ

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19**BUN § 69   Eventuella rapporter**

Barn- och utbildningschef Kaj Kaufeldt rapporterar:

- Skolverket har lämnat beslut gällande statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan. Karlsborgs kommun har tilldelats 37,5 tkr för området skolsköterska.

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Barn- och utbildningsnämnden

Sammanträdesdatum
2012-06-19

BUN § 70 Övriga ärenden

Inga övriga ärenden har inrapporterats.

Justerandes sign

Ca PJ.

Utdragsbestyrkande

TJÄNSTEMANNAFÖRSLAG: Barn- och utbildningsförvaltningen

B

Vf	Löp- nr	Förslag utökningar utöver grundbudget, rangordnade Finansierade genom åtgärder enligt nedan	Konsekvens- beskrivning	Kostnader	Intäkter
	2:1	Chef/samordnare för elehälsan och resurser för barn i behov av särskilt stöd		680	
	2:2	Administrativ stöttning rektorer (0,25 åa)		120	
	2:3	Försäljning av huvudverksamhet till andra kommuner			-355
	2:4	Pott för ersättning till fritids för sommaröppet (för att klara av att sänka vikariekostnaderna i den kommunala verksamheten har en pott lagts till. Denna pott ska täcka kostnaderna för en avdelning på fritids och en avdelning i förskolan under en månad på sommaren. Denna pott tilldelas även Forsviks friskola. Pottsystemet gäller även för Förskolan men inkluderas i den totala summan specad för förskolan i och med förslaget av elevpeng.		160	
		Justerad ram, sänkning		600	
Delsumma:				1 560	-355
Totalsumma:					1 205

ÅTGÄRDER FÖR ATT UPPNÅ BUDGET I BALANS ÅR 2012

Som kostnadsminskning/intäktsökning anges endast det belopp som kommer att påverka resultatet 2012. Besparingarna ska vara möjliga att genomföra - åtgärder inom områden där vi är bundna av avtal e t c kan ej föreslås. Effekter på längre sikt anges i konsekvensbeskrivningen.

Vf	Löp- nr	Förslag åtgärder, rangordnat	Konsekvens- beskrivning	Kostnads- minskning	Intäkts- ökning
		Införande av elevpeng för förskolan. Elevpengen baseras på 18 barn/avd. och inkluderar neddragningen av ersättning för OB och timvikarier samt lägre lön för en förskolechef. Elevpengen har multiplicerats med 186 barn inom kommunal förskola och 32,5 barn i Forsviks förskola. (Därutöver finns 25 platser inom den pedagogiska omsorgen som har budgeterats på traditionellt sätt.)		-2 320	
		Ändring av barnpengens storlek. Ersättningen per barn baseras på 17 barn per avdelning. Här redovisas total kostnadseffekt för både den privata och den kommunala verksamheten.		1 100	
		Löneökningen för 2013 är 3% och läggs på den befintliga lönen från och med 1 april 2013 (inkl Förskolan).		-470	
		Minskning resurser till Barn i behov av särskilt stöd för förskolan (0,75 åa) på grund av minskad storlek av barngrupper.		-300	
	2:2	Ersättning för OB och Timvik har sänkts (här visas effekten för all verksamhet exkl förskoleverksamhet)		-730	
	2:3	Omplacering av resurs, specialpedagog, 0,25 åa för att täcka del av utökningen i Grundbudget för särskolan i Mölltorp.		-120	
		Sänkning av kostnad för köp av huvudverksamhet för träningskola, fritids. P g a att eleven är över 12 år		-160	
		Avskaffning av BUNs arbetsutskott (ersätts av befintliga presidemöten) Summan motsvarar ersättning till ledarmöten i AU för 9 möten max 2 timmar, inklusive personalomkostnader.		-70	
		Sjuklön för vissa funktioner borttaget (d v s för de funktioner där vikarie vid sjukfrånvaro ej sätts in, t e x administrativ personal på BU-kontoret, rektorer ody.)		-120	
		Delsumma:		-3 190	0
		Totalsumma åtgärder			-3 190
		Avvikelse mellan ram och grundbudget/utökning:			3 156
			Aterstår:		-34

Ökade kostnad = plus
Minskad kostnad = minus

Kommentar:

Rangordningen innebär att utökningen resp sparåtgärden som är mest angelägen att erhålla/få behålla står först.

**FÖRSLAG ÄSKANDEN UTÖVER GRUNDBUDGET, UTÖKNING OCH SPARÅTGÄRDER.
ENDAST AKTUELLT OM RAMUTÖKNING BEVILJAS.**

Vf	Löp- nr	Förslag äskanden utöver grundbudget, utökning och sparåtg. om ramutökning beviljas. (Rangordnade)	Konsekvens- beskrivning	Kostnader	Intäkter
	3:1	Ökat elevantal på gymnasiet (ensamkommande flyktingbarn), skattat antal som får permanent uppehållstillstånd per år beräknas till 12 st (budgeterad kostnad per barn baserad på den kostnad som förhandlats fram med Tibro för ensamkommande flyktingbarn i förberedelseklass.)		720	
	3:2	Ökade hyreskostnader till följd av nybyggnationer inom förskolan.		???	
	3:3	Ökade hyreskostnader till följd av tillagningskök i Mölltorp.		???	
	3:4	Administration, för att kunna stötta rektorer och förskolechefer (1 åa)		450	
	3:6	Elevdatorer. Summa för 2013 är endast för uppstart och motsvarar leasingkostnaden för första halvåret, däremot kommer summan öka år för år och 2016 kommer alla elever i åk 7-9 att ha en elevdator. Då kommer BUN att belastas med leasingkostnad för tre årskurser under hela budgetåret. Den årliga kostnaden kommer då att vara ca 400 tkr (sett utifrån dagens priser). Den framtida årliga kostnaden måste beaktas och tas hänsyn till i beslutet om elevdatorer.		80	
	3:7	Utökning för att regelbundet (i fyraårscykler) uppgradera datorparken för förskola, fritids, åk 1-6 och lärare med start 2014.		300	
		Delsumma:		1 550	0
		Totalsumma:			1 550

Kommentar:

Rangordningen innebär att det äskande som är mest angeläget står först.
Om ramutökning beviljas är första prioritet att inte genomföra sparåtgärderna.
Sparåtgärden att försälja Bibliotekshuset föreslås oavsett ramutökning.

Karlsborgs
kommun

Kostprogram

för Karlsborgs kommun
2011-2014

Fastställt av kommunfullmäktige 2011-06-27

Ca Pj

Innehållsförteckning

Inledning 4

Hälsa 4

Miljö 4

Kostkvalitet 4

Mål 5

Vård och omsorg 5

Måltidsordning 5

Energifördelning under dygnet 6

Konsistensförändringar 6

Måltidsmiljö 6

Skola, förskola och fritidshem 7

Måltidsordning 7

Nötförbud 8

Skolkafeteria 8

Måltidsmiljö 8

Uppföljning och kommunikation 8

Ansvarsfördelning 9

Finansiering 9

Lagar, föreskrifter och rekommendationer 9

Referenslitteratur 10

Inledning

Maten är ett av livets stora glädjeämnen. Måltiden ska engagera alla sinnen och vara en höjdpunkt på dagen värd att se fram emot. Utgångspunkterna för detta kostprogram är att måltiden är en hälso- och trivselfaktor som har stor betydelse för prestationer och välbefinnande samt att en näringsmässigt balanserad mat förebygger och läker ohälsa.

Föreliggande kostprogram är ett instrument för målinriktat arbete gällande kost- och livsmedelsfrågor inom kommunen. Programmet syftar också till att förbättra kommunikation, samverkan och medvetenheten för betydelsen av bra kosthållning. I programmet beskrivs mat och måltidsfrågor ur perspektiven hälsa, miljö och kvalitet.

Programmet gäller under perioden 2011-2014.

Hälsa

”Hälsa är ett tillstånd av fullständig fysisk, psykisk och socialt välbefinnande och inte enbart frånvaro av sjukdom och skröplighet” (WHO:s definition). Goda matvanor är en förutsättning för en positiv hälsoutveckling. Maten ska skapa förutsättningar för att vi ska hålla oss friska och kunna bibehålla en så god livskvalitet som möjligt.

Ett dåligt näringstillstånd gör att risken för sjukdomar ökar. Många av vår tids folkhälsoproblem har samband med maten. Det gäller bland annat övervikt, fetma, hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes, vissa cancerformer och karies. Förekomsten av fetma och övervikt ökar i alla åldrar.

Miljö

Vad vi äter påverkar i stor grad både hälsan och miljön. Livsmedelskedjan har stor miljöpåverkan. Hållbara matvanor är därför viktiga ur miljö- och klimatsynpunkt.

Kostkvalitet

Kommunen ska följa de Livsmedelsverkets Svenska näringsrekommendationer (SNR) avseende energi- och näringsintag, måltidsordning samt livsmedelsval. SNR ger riktlinjer för kost som utgör underlag för god hälsa och minskar risken för kostrelaterade sjukdomar. För specialkost ska riktlinjer följas som är utformade av expertgruppen för samordning av sjukhuskost (ESS –gruppen). Dessa riktlinjer finns samlade i skriften ”Mat och näring för sjuka inom vård och omsorg”.

Kommunen ska ha kompetens för matsedelsplanering, näringsberäkning och uppföljning. Personal som arbetar med mat och måltider ska ha den kompetens som krävs för att utföra arbetet på ett säkert sätt.

Mål

- ▶ All mat som serveras ska uppfylla högt ställda krav på livsmedelssäkerhet för att undvika att smitta sprids med mat och dryck.
- ▶ Maten ska tillagas från så oberoedd råvara som möjligt.
- ▶ Det ska vara så kort tid som möjligt mellan tillagning och servering.
- ▶ Matsedeln ska säsongsanpassas, så att maträtter väljs utifrån tillgänglighet.
- ▶ Andelen livsmedel med så låg miljöbelastning som möjligt ska öka och uppgå till minst 25 % år 2014.
- ▶ Måltiderna inom kommunen ska vara näringsbalanserade och uppfylla näringsrekommendationerna (SNR).
- ▶ Möjligheten att välja mellan olika maträtter ska utvecklas inom äldreomsorgens område.
- ▶ Skoleleverna bör senast år 2012 dagligen erbjudas två lunchrätter och ett vegetariskt alternativ att välja mellan.
- ▶ Kvaliteten på mat och måltider ska följas upp regelbundet genom matråd och kostombudsträffar.

Vård och omsorg

Maten ska ses som en del av den medicinska vården och därmed underkastas samma krav på utredning, diagnos, behandlingsplanering och uppföljning som annan vård.

Fördelningen av måltiderna under dygnet och måltidernas näringskvalitet och energiinnehåll är av stor betydelse för att förebygga undernäring, speciellt vid tugg- och sväljsvårigheter inom vård och omsorg. Kommunen ska följa de nationella riktlinjerna "Råd om bra mat i äldreomsorgen" som Livsmedelsverket ger ut samt de kompletterande riktlinjer som socialnämnden beslutar om.

Måltidsordning

Allmän kost för sjuka (A-kost) är grundkost inom vård och omsorg. För matgäster med heldagsomsorg erbjuds tre huvudmål och två till tre mellanmål per dag. Vid omvårdnad i hemmet finns möjlighet att välja frukost, lunch (utan dessert), middag (med dessert) och kvällsmål samt kylda måltider vid helg samt på kvälls- och eftermiddagstid.

En dagsportion inom vård och omsorg ska innehålla:

frukost	gröt/välling/fil/yoghurt, kokt ägg, hårt och mjukt bröd, bordsmargarin, två sorters pålägg, mjölk/kaffe/te/juice
middag	potatis/ris/pasta, grönsaker/rotfrukter, kött/fisk/fågel/ägg/vegetariskt alternativ, bröd, bordsmargarin, måltidsdryck (vatten/frukt- eller bärdryck/lättöl/läsk/mjölk), dessert
mellanmål	kaffe/te/annan dryck (se ovan), enkelt vetebröd/kex/skorpa/hemlagad näringsdryck/frukt/glass/ frukt/bär eller soppa
kvällsmål	varmrätt, bröd, bordsmargarin, måltidsdryck
”TV-mål”	kaffe/te/mjölk/välling, enkelt bröd/smörgås

Energifördelning under dygnet

För matgäster med heldagsomsorg erbjuds tre huvudmål och två till tre mellanmål per dag enligt energifördelning under dygnet:

- ▶ frukost 15-20 %
- ▶ mellanmål 5-10 %
- ▶ lunch 35-40 %
- ▶ mellanmål 5-10 %
- ▶ kvällsmål 20-25 %
- ▶ mellanmål 5-10 %

Konsistensförändringar

Olika sjukdomar och funktionshinder kan göra att äldre får svårt att tugga eller svälja. Matens konsistens behöver då anpassas utifrån personens behov. De olika konsistenser som erbjuds är flytande kost, tjockflytande kost, timbalkost, gelékost och hackad kost.

Måltidsmiljö

Mat ger inte bara energi och näringsämnen, utan varje måltid är också en viktig social aktivitet som kan bidra till hälsa och välbefinnande. Att få äta sin mat i lugn och ro i trevlig och avspänd miljö gör att det blir lättare att äta också för den som har nedsatt aptit. Det är viktigt att den äldre själv får välja när och tillsammans med vilka måltiden sker.

Skola, förskola och fritidshem

Livsmedelsverkets "Råd för bra mat i förskolan" och "Råd för bra mat i skolan" ligger till grund för planering av måltidsverksamheten inom skolor, förskolor och fritidshem.

Näringsrekommendationerna utgår från att barn har olika behov av energi och näring i olika åldrar. Barn ska steg för steg börja äta "vuxenmat" och de ska lära sig vad som ingår i olika typer av måltider. Det innebär att inom barnomsorgen ska samma mat serveras till alla.

Måltidsordning

Skollunchen serveras normalt mellan klockan 11.00 och 13.00.

Skolmåltiden ska ge 25-30 % av dagsbehovet. Förskolor och fritidshem ska, vid heltidsplacering, ge barnen 70 % av dagens behov av energi och näringsämnen. Måltidsordningen förutsätter att hemmen kompletterar med minst en måltid, som motsvarar kvällsmål/middag och mellanmål.

Förskolelunch och skollunch innehåller:

- ▶ Potatis/ris/pasta
- ▶ Salladsbuffé/råkost, ev. tillägg, varma grönsaker
- ▶ Kött/fisk/ägg/vegetariskt alternativ
- ▶ Olika sorters hårt bröd, bordsmargarin
- ▶ Soppor som kompletteras med mjukt bröd och pålägg/frukt
- ▶ Mjölk och vatten

Högstadiets elever erbjuds två rätter att välja mellan två dagar per vecka då det är fisk- och soppdagar. Salladsbuffén vid skolorna ska innehålla minst fyra olika sorters grönsaker eller frukt; två med inriktning på C-vitamin och två med inriktning på kostfiber. Dessert ingår som regel inte i lunchen.

Frukost- och eftermiddagsmål/buffé:

- ▶ mjölkprodukter/mjölk/fil/yoghurt
- ▶ cerealieprodukt/bröd/müsli/gröt
- ▶ säsongens frukt/bär/grönsaker/grönsakspålägg
- ▶ bordsmargarin, två sorters pålägg

Vid mellanmålet ligger tonvikten på hel frukt/grönsak/bär, grovt bröd och mjölk/mjölkprodukt. De livsmedel som serveras ska vara så naturliga och obehandlade som möjligt.

Nötförbud

I kommunens skolor och förskolor gäller generellt förbud mot alla trädnötter, jordnötter, mandel och sesamfrö. Det finns alltid en risk att inte kunna identifiera trädnötter, jordnötter, mandel och sesamfrö i mat, godis och kaffebröd. Förbudet gäller även vid utflykter, disco, personalkaffebröd eller kaffebröd vid föräldramöte.

Skolkafeteria

Skolkafeterian bör i sin verksamhet främja en sund livsstil.

Måltidsmiljö

Måltidsmiljön ska ha en positiv och rogivande inramning, vilket medför att antalet elever som äter samtidigt begränsas efter antalet sittplatser i matsalen och serveringstider.

Maten ska serveras och dukas fram på ett trevligt sätt så att den är aptitretande. Den pedagogiska måltiden ska ge barnen en positiv upplevelse av måltiden och en naturlig inställning till mat. Måltiden är ett tillfälle att lära känna olika livsmedel och matkulturer.

Uppföljning och kommunikation

- ▶ Kostenheten ska en gång per år rapportera till Folkhälsorådet om kommunens följsamhet gentemot de nationella målen och kommunens kostprogram.
- ▶ Kostkvaliteten ska redovisas genom näringsbalanserade matsedlar för olika kategorier till nämnderna halvårsvis.
- ▶ Uppgifter om livsmedlens ursprung, odling, lagring och övrig hantering redovisas av leverantören vid upphandling och finns att tillgå i centralköket eller på upphandlingskontoret.
- ▶ Inom socialförvaltningens område ska kostombudsträffar mellan köket och vårdavdelningarna och hemvård för uppföljning och utvärdering av maten genomföras två gånger per år. Utvärdering av måltiderna ska också ske kontinuerligt genom att avdelningarna gör återkoppling på matsedeln.
- ▶ Inom barn- och utbildningsförvaltningens område ska ett centralt matråd för skolorna hållas per termin samt ett specifikt för Carl Johanskolan och ett matråd för förskolorna. Utvärdering av måltiderna ska också ske genom att förskolor och skolor gör återkoppling på matsedeln.
- ▶ Kostprogrammet ska uppdateras en gång varje mandatperiod.

Ansvarsfördelning

Det ska vara en tydlig ansvarsfördelning för olika funktioner och yrkeskategorier gällande mat och måltider.

Ansvarsområden för respektive funktion och yrkeskategorier finns i de nationella riktlinjerna. nedan.

Finansiering

Kommunens kostnhet ska vara helt intäktsfinansierad. Önskemål eller krav på utökad verksamhet, service, dokumentation m.m. kan innebära kostnadsförändringar och därmed intäktsförändringar.

I kostavtalet regleras vad grundkostnaden är och vad som ingår i grundportionen. Höjning/sänkning av grundkostnaden skall redovisas i samband med det årliga budgetarbetet.

Lagar, föreskrifter och rekommendationer

Det regelverk som gäller för tillagning och distribution av mat regleras i ett flertal lagar och föreskrifter:

- ▶ Arbetsmiljölagen, med specifik internkontroll för storhushåll
- ▶ Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter för storhushåll och restaurang
- ▶ Produktansvarslagen om märkning m.m.
- ▶ Lag om offentlig upphandling
- ▶ Livsmedelslagen
- ▶ Livsmedelsförordningar och Livsmedelsverkets föreskrifter
- ▶ EG-förordningar
- ▶ Socialtjänstlagen
- ▶ Skollagen
- ▶ Hälso- och sjukvårdslagen
- ▶ Svenska näringsrekommendationer, SNR

Referenslitteratur

- ▶ "Svenska Näringsrekommendationer" (SNR), Livsmedelsverket, www.slv.se
- ▶ "Mat och näring för sjuka inom vård och omsorg", expertgruppen för samordning av sjukhuskost (ESS –gruppen), www.slv.se
- ▶ "Råd om bra mat i äldreomsorgen", Livsmedelsverket, www.slv.se
- ▶ "Råd för bra mat i förskolan", Livsmedelsverket www.slv.se
- ▶ "Råd för bra mat i skolan", Livsmedelsverket, www.slv.se
- ▶ "Riktlinjer för nutrition" (2006, komplettering 2009), socialnämnden Karlsborgs kommun